

Hicret izni çıktıktan sonra diğer müslümanlarla birlikte Medine'ye gittiği anlaşılan Ümmü'l-Hayr'ın (Ahmed Halil Cum'a, I, 324-325) hayatının daha sonraki sayfaları hakkında bilgi yoktur. Ancak Hz. Ebû Bekir, Ümmü'l-Hayr ve Ebû Kuhâfe'den önce vefat ettiği için ikisinin ona mirasçı olduğu, Ümmü'l-Hayr'ın da Ebû Bekir'den birkaç ay sonra ve Ebû Kuhâfe'den birkaç ay önce vefat ettiği bilinmektedir. Ümmü'l-Hayr aynı zamanda Hz. Ebû Bekir hakkındaki duasıyla tanınmaktadır. Ebû Bekir'den önceki çocukları doğum sırasında veya küçük yaşta öldüğünden Ümmü'l-Hayr, Ebû Bekir'i doğurduktan sonra Kâbe'ye yönelmiş ve, "Allahım, bu çocuğu ölümünden âzat edip (atîk) bana başışla!" diye yakarmıştır. Hz. Ebû Bekir'in "Atîk" lakabıyla anılmasının sebeplerinden biri de annesinin duasında onun için bu kelimeyi kullanmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Tabakât*, III, 169-171; Dülâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ*, Beyrut 1403/1983, s. 6; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmeccid el-Selefi), Beyrut, ts. (Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî), I, 51-54; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 446-447; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Halil Me'mûn Şihâ), Beyrut 1418/1997, V, 442-443; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 447; Ahmed Halil Cum'a, *Nisâ min 'aşri'n-nübüvve*, Beyrut 1412/1992, I, 319-326.

HABİL NAZLIGÜL

ÜMMÜ'L-KİTÂB

(bk. FÂTIHA SÜRESİ; LEVH-i MAHFÛZ).

ÜMMÜ KÜLSÜM

(أُمُّ كَلثُومٍ)

Ümmü Külsüm bint Muhammed
(ö. 9/630)

Hz. Peygamber'in kızı.

605 ile 610 yılları arasında Mekke'de doğdu. Zeyneb ve Rukiyye'den sonra Resûl-i Ekrem'in üçüncü kızı olup annesi Hz. Hatice'dir. Asıl isminin Ümeyye (Hâkim, IV, 48) veya Âmine (M. Hüseyin el-Hâirî, I, 298) olduğu belirtilmiştir. Çocuğu bulunmadığı halde niçin Ümmü Külsüm şeklinde anıldığı bilinmemektedir. Hz. Peygamber'in hicretinden sonra aynı yıl Hz. Ali ile annesi Fâtıma bint Esed, Sevde, Fâtıma, Esmâ ve Âişe ile birlikte Medine'ye hicret etti. Ümmü Külsüm nübüvvetten önce Ebû Leheb'in oğlu Uteybe, ablası Rukiyye de Uteybe'nin ağabeyi Utbe ile nikâhlı idi. Ancak Tebbet sûresi nâzil olunca taraflar

bu nikâhtan vazgeçti. Ardından Rukiyye Hz. Osman ile evlendi ve 2 yılında (624) vefat etti. Hz. Osman eşinin vefatına ve Hz. Peygamber'le akrabalık bağının kesilmesine çok üzölmüştü. Resûl-i Ekrem 3. yılda (624) Ümmü Külsüm'u onunla evlendirdi ve bu evliliği aldığı vahiy üzerine gerçekleştirdiğini belirtti (Belâzürî, I, 401-402; Hâkim, IV, 49).

Ümmü Külsüm 9. yılın Şâban ayında (Kasım-Aralık 630) vefat etti. Onun vefatı ölünün yıkanması, kefenlenmesi ve defniyle ilgili birçok sünnetin nakline vesile olmuştur. Yıkanmasında Resûlullah'ın halası Safiyye bint Abdülmuttalib, Esmâ bint Umeys, Ümmü Atiyye, Leylâ bint Kânif es-Sekafiyye ve ensardan bazı kadınlar bulunmuştur (Hâkim, IV, 48). Hz. Peygamber kadınlara cenazeyi nasıl yıkayacaklarını tarif etmiş, kendisi dışarıda bekleyerek kefenlik kumaşları vermiş, izârının ona iç gömleği yapılmasını söylemiştir (*Müsned*, VI, 380; Buhârî, "Cenâ'iz", 9; Müslim, "Cenâ'iz", 36-39, 41-43). Bu konuyla ilgili rivayetlerde genellikle "Peygamber'in kızı" ifadesi kullanılmakta, ancak hangi kızı olduğu belirtilmemektedir. Gasil ve tekfin sırasında oradakilerden Ümmü Atiyye, Resûl-i Ekrem'in diğer kızı Zeyneb'in adını vermiştir (Müslim, "Cenâ'iz", 40). Bundan dolayı gasille ilgili hadislerde Resûlullah'ın hangi kızının kastedildiği hususu tartışılmıştır. Ancak Ümmü Atiyye, Medine'de cenaze teşhiz ve tekfin işinde önde gelen bir kadındı, hem Zeyneb'in hem Ümmü Külsüm'ün gasil ve tekfininde bulunmuştu, dolayısıyla hadiste geçenin Ümmü Külsüm olması kuvvetle muhtemeldir.

Defin sırasında Hz. Peygamber kabrinin tarafına oturarak, "Bu gece hanımıyla birlikte olanlar kabre inmesin" demiş, bunun üzerine Ümmü Külsüm'ü Hz. Ali, Fazl b. Abbas ve Üsâme b. Zeyd kabre indirmiş; Ebû Talha el-Ensârî kendisinin de bu şartı taşıdığını söyleyince Resûl-i Ekrem onun da kabre inmesine izin vermiştir (*Müsned*, III, 270; Buhârî, "Cenâ'iz", 32, 72; Hâkim, IV, 47; İbn Hacer, VIII, 289). Bu rivayette de Resûlullah'ın hangi kızının konu edildiği hususunda farklı bilgiler aktarılmış, sonuçta bunun da Ümmü Külsüm olduğu belirtilmiştir (İbn Beşkûvâl, I, 150-153; ayrıca bk. *DîA*, XXXV, 219). Cennetü'l-bakî'a defnedilen Ümmü Külsüm kabre konduktan sonra Hz. Peygamber insanın topraktan yaratıldığını, oraya döneceğini ve oradan çıkarılacağını belirtmiştir. Kabir kapatılırken kerpiçlerin düzgün konmasını emretmiş, bunun ölüye bir faydası yoksa da

yaşayanlar açısından daha uygun düşeceğini söylemiştir (*Müsned*, V, 254). Rukiyye'nin vefatında olduğu gibi Ümmü Külsüm'ün vefatına da üzölen Hz. Osman'ı Resûl-i Ekrem sıhriyetin ölümle değil boşama ile ortadan kalktığını söyleyerek teselli etmiştir (Belâzürî, I, 401). Annesi ve kız kardeşleriyle birlikte ilk müslümanlar arasında yer alan Ümmü Külsüm, Mekke'de ve Medine'de sade bir hayat yaşamıştır. Gasli, kefenlenmesi ve defniyle ilgili hadisler dışında onun ipek çizgili kumaştan yapılmış bir elbise giydiğine dair rivayet (Buhârî, "Libâs", 30; Ebû Dâvûd, "Libâs", 11; Nesâî, "Zînet", 84) kadınların ipek giyebileceği konusunda delil kabul edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 270; V, 254; VI, 380; İbn Sa'd, *eṭ-Tabakât*, VIII, 37-38, 83, 217; Belâzürî, *Ensâb*, I, 401-402; İbn Hibbân, *eṣ-Şikât*, II, 105; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 48-49; İbn Beşkûvâl, *Ğavâmi'zül-esmâ'i'l-mübheme* (nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid - M. Kemâleddin İzzeddin), Beyrut 1407/1987, I, 150-153; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, VII, 367-368, 384-385; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 252-253; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VIII, 106, 288-290; M. Hüseyin el-Hâirî, *Terâcimü a'lâmi'n-nisâ*, Beyrut 1407/1987, I, 298-299; Tefvik R. Topuzoğlu, "Ümmü Külsüm", *İA*, XIII, 107-108; İsmail Yiğit, "Osman", *DîA*, XXXIII, 438, 442; Aynur Üraler, "Rukiyye", a.e., XXXV, 219.

AYNUR ÜRALER

ÜMMÜ KÜLSÜM bint ALİ

(أُمُّ كَلثُومٍ بِنْتُ عَلِيٍّ)

Ümmü Külsüm bint Ali
b. Ebî Tâlib el-Hâşimîyye
(ö. 41/661 [?])

**Hz. Peygamber'in torunu,
Fâtıma ile Ali'nin kızı.**

6 yılının (627) başlarında dünyaya geldi. Ailenin Ümmü Külsüm adındaki iki kızından büyük olanıdır. Kaynaklarda adının Resûl-i Ekrem tarafından verildiği belirtilmektedir. Sünnî ve Şii kaynaklarında hayatıyla ilgili en çok tartışılan konu onun Hz. Ömer'le 17 yılının Zilkade ayında (Kasım-Aralık 638) gerçekleşen evliliğidir. Hz. Ali'nin, kızını Hz. Ömer'e nikâhlanmasını kendi inançları bakımından problemlili sayan Şia kaynaklarında konu hakkındaki farklı görüşler şöylece özetlenebilir: Böyle bir evlilik hiç gerçekleşmemiştir; Hz. Ömer, Ümmü Külsüm'le değil cinler üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi olan Hz. Ali'nin Necran'dan çağırıldığı bir cinle evlenmiştir; Hz. Ömer'in evlendiği kız, Hz. Ali'nin Fâtıma'dan doğan Ümmü Külsüm değil sonra-